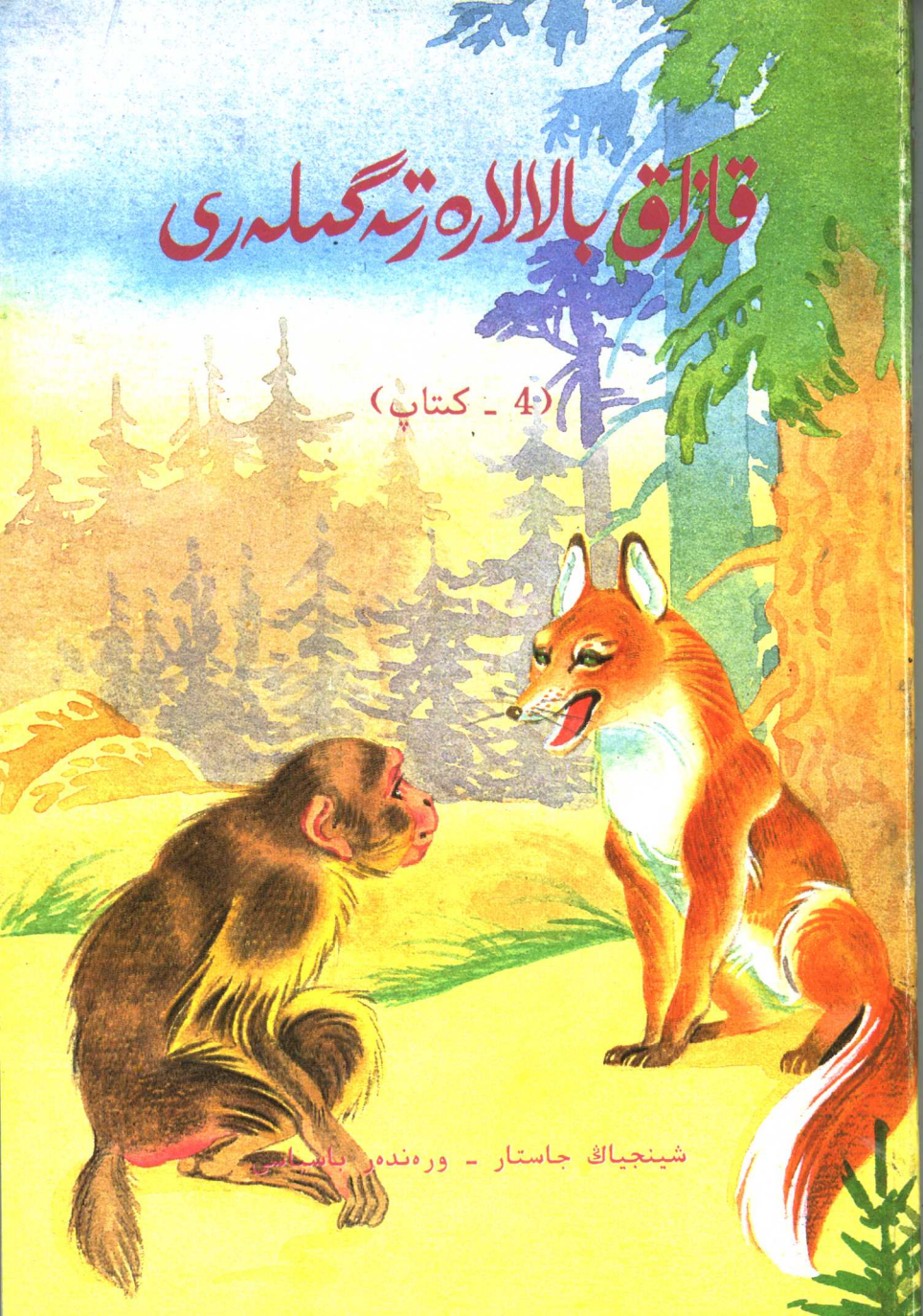

قازاق بالالار تەگمەلىرى

(4 - كىتاپ)

شىنجاڭ جاستار - ورەندەر ناسارى

قازاق بالالار تەگمەلىرى

(4)

شىنجاڭ جاستار-ورەندەر باسپاسى

图书在版编目(CIP)数据

哈萨克儿童故事选(4)/买斯太编写, —乌鲁木齐:
新疆青少年出版社, 1999. 1

ISBN 7-5371-3230-5

I. 哈… II. 买… III. 儿童文学—故事—作品集—
中国—当代 I 287.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (98) 第 35477 号

责任编辑: 帕丽旦·道尔达依
责任校对: 库丽汗

哈萨克儿童故事选 (哈萨克文)
(4)

买斯太 编写

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市胜利路 100 号 邮政编码: 830001)
新疆新华书店发行 新疆八艺印刷厂印刷
787×1092 毫米 32 开 7 印张
1999 年 3 月第 1 版 2005 年 3 月第 3 次印刷
印数: 5060 — 7090

ISBN 7-5371-3230-5/I·1273 定价: 6.50 元
如有印装问题请直接向承印厂调换

جاۋاپتى رەداكتورى: ئىپاريدا دولداي قىزى
جاۋاپتى كوررەكتورى: كۈلىپقان زىيادا قىزى

قازاق بالالار ەرتەگىلەرى (4)

قۇراستىرعان: ماستاي ماعاۋيا قىزى

*

شىنجاڭ جاستار - ورەندەر باسپاسى باستىردى
(ئۇرۇمچى جەڭس كۈشەسى 100 - قورا، پ: 830001)

شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەندەرى تاراتادى
شىنجاڭ كوركەمەنەر باسپا زاۋودىدا باسلىدى
فورماتى: 787×1092 1/32 م، باسپا تاباى: 7

1999 - جىل ناۋرىز، 1 - باسپاسى

2005 - جىل ناۋرىز، 3 - باسلىۋى

تىراجى: 5060 — 7090

ISBN 7-5371-3230-5/I • 1273

باعاسى: 6.50 يۋان

مازمۇنى

1	 بوزىڭگەن
15	 تىشقان مەن جىلان
	قارغا بالاسىن «اپپاعىم» دەر، كىرپى بالاسىن
17	 «جۇمىساعىم» دەر
19	 قىزىل مىسىق
26	 قوتىر تورعاي
29	 بۇدەنە مەن تۈلكى (1)
31	 قوشقار مەن تەكە
50	 ارىستان مەن تىشقان
52	 جۇيرىك سىير
53	 تۈلكى مەن قۇر
55	 اشكوزدىڭ — اجالى تاماى، قۇدىڭ اجالى — امالى
57	 كۈشەك پەن مىسىق
59	 اقماق قاسقىر
61	 ماقتا قىز بەن مىسىق
64	 تۈلكىنىڭ تاپقان «دارىسى»
67	 تۈلكى، تاسباقا جانە كەنە
69	 ادامزات اراسىنان سامۇرىقتىڭ كەتۋى

75	تۇيە، ارستان، قاسقىر جانە تۈلكى
83	تۈلكى مەن قاسقىر (1)
87	ۇرت ەت
89	قارا الات
96	تۈلكى، قويىشى، ايۋ
101	«سىر» سوزى قايدان شىققان؟
104	تۈلكى مەن قاسقىر (2)
106	قورقاۋ قاسقىر مەن تۇيە
109	قارعباۋلى ئيت
111	قوتىر بۇرسىق
125	تۈلكى مەن بۇدەنە (2)
129	جولبارستى ات قىپ مىنگەن باتىر
131	بۇلبۇلدىڭ قايتا سايراۋى
136	قويان مەن كىرپى
141	التىن قۇيرىقتى جىلان
146	جولبارستى الداعان قورقاۋ
151	ادال سۇڭقار
154	تۈلكى مەن ەشكى
155	ات پەن وگىز
157	تاقۋا مىسىق
161	ون جانۋار
172	قۇمىرسقا مەن كۈگەرشىن

173		ارستاندى الداعان قورقاۋ
177		تۈلكى مەن مايىمل
182		ەلىك پەن قارعانىڭ دوستى
187		اىلاكەر تۈلكى
193		ساۋداگەر مەن توتى
197		ءۇش لاق
201		التىن باستى بالق
211		ەتىك كىگەن مىسىق

بوزىڭگەن

بۇرىنقى زاماندا باغلانباي دەگەن كىشىنىڭ بوزىڭگەن دەگەن ئىش بىر چاقىسى تۈپەسى بولغان ەكەن. بوزىڭگەن ومىرىندە بوتالاماعان ەكەن. ئىش كۈنى باغلانباي ئۆلىنىڭ ادامدارىنا:

— مەنىڭ چاقىسى كۈرەتەن بوزىڭگەنم بوتالامىدى،
بۇغان نە اقىل بەرەسىڭدەر؟ — دەپتى.
بۇغان جىنالىغان جۇرتتىڭ ئىش دە - بىرەۋى اقىل بەرە
الماپتى. سوندا بوساعادا تۇرغان ئىش جەتەم بالا بىلاي
دەپتى:

— اينالايىن، اعالار،
مەندەي جەتەم بالالار
بوساعادان سىعالار!
اقساقالدار، قاقپاساڭ،
مەن ئىش سوزدى ايتايىن،
قۇلاق سالىپ تىڭداساڭ،
اشۇ، جاڭجال قىلماساڭ،
تويىڭدى جەپ قايتامىن!
بوزىڭگەندى الدىرساڭ،
ئۆستىنە كىلەم چاپتىرساڭ،

جىبەكتەن بۇيدا تاقىتىرساڭ،
شىتىرما قازىق قاقىتىرساڭ،
بوزىڭگەن بوتا تۋادى،
ماپەلەپ شال مەن كەمپىرگە
الپەشتەپ ونى باقتىرساڭ...

* * *

بالانىڭ ءسوزىن ماقۇلداپ،
بوزىڭگەندى الدىرىپ،
قالى كىلەپ جاپىتىردى،
جىبەك بۇيدا تاقىتىردى،
شىتىرما قازىق قاقىتىردى،
ماپەلەپ، بوتا تابار دەپ،
كەمپىر مەن شالعا باقتىردى.

جىل مۇشەلى بولپ، بوزىڭگەن قايىپ، تۋاتىن
مەزگىلى جەتىپ، ءبىر كۈنى باسى التىن، ارتى كۈمس بوتا
تۋادى. باعىپ جۇرگەن كەمپىر - شال قۋانىپ:
«باعلانبايدان ءشۋىنشى الايىق!» دەپ بارا جاتسا،
اۋلىنىداعى قۇ ساۋداگەرلەر كەمپىر - شالدىن:
— قايدا باراسىڭدار؟ — دەپ سۇرايدى.

سوندا كەمپىر - شال:

— باعلانبايدان بارىپ ءشۋىنشى الامز! بوزىڭگەنى
باسى التىن، ارتى كۈمس بوتا تۋىپتى، — دەيدى.
سوندا انالار:

— سەندەر وزدەرىڭ بارىپ ءشۋىنشى الپ، باستارىڭا
ءمۈيىز شىقپايدى. ونان دا بارلىعىمىز بىردەي كورەمىز.
بوزىڭگەندى ساتىپ پۈلىن الامز. بوتاسىن جەتى قابات تەمىر

ۋىگە كىرگىزىپ، ساقىتاپ، وسكەن سولڭ ونى
دا ساتامىز، — دەيدى.

كەمپىر - شال كۈنبەيدى. وندا انالار كەمپىر مەن
شالدى ولتىرمەكشى بولادى. سونان سولڭ كەمپىر - شال
قورققاننان لاجىسىز كۈندەدى. بوزىڭگەندى بازارغا اپارىپ،
ءبىر كەرۋەنگە الپىس ءىلداعا ساتادى. بوزىڭگەندى
كەرۋەنشىلەر تۈپەلەرىنە تىركەپ الپىپ كەتەدى. سوندا
بوزىڭگەننىڭ كەرۋەنشىلەرگە، بوتاسىن ساعىنىپ بوزداپ،
زارلاپ ايتقانى:

— جارالغاننان جاسىمنان
كۈيىپ، جانىپ سايلىدىم!
تارتىپ شەرۋ بالا ءۇشن،
ۇستىمە كىلەم جامىلدىم؛
كەكىلىمدى ۇكىلەپ،
جىبەكتەن بۇيدا تاعىندىم.
بوتا ءۇشن تولعانىپ،
ءار نارسەگە جالىندىم!
اقىرىندا اڭىراپ،
بازار ءتۈسىپ ساتىلدىم.
جاس بوتامنان ايرىلىپ،
بۇلاي بولار نە قىلدىم؟!
مىنا جالغان دۇنيەدە،
كورەر كۈنىم بولار ما؟
مەن بوتامدى ساعىندىم!
نەشە كۈندەر جول باستىم،
كوزىمنى جاستى اعزىپ،

ەمشەكتىڭ سۇتىن تامىزىپ،
 ولگەندە كورگەن بوتامدى،
 ەمىزبەدىم جاعىزىپ!
 بوتاشىمنان ايرىلىپ،
 ەشىم وتتاي كۇيەدى،
 جۇيەم بوساپ ساعىنىپ،
 تۇلا بويىم يەدى ...
 كەش بولغان سولڭ كەرۋەنشىلەر ەبىر جەرگە قونادى.
 بوزىڭگەن ارمان-دەرتى شىنە تولىپ، اۋەدەگى ۇشقان
 قۇستاردان بوتاسىن سۇراپ زارلايدى:
 — قالقتاعان اسپاندا،
 يتەلگى مەنەن سۇڭقارساڭ،
 ەرتەمەنەن جەم الساڭ،
 ساسكەدە بارىپ ۇشارساڭ!
 اسپانداپ ۇشىپ كەلدىڭ بە؟
 ەل شىندە قايعىرعان،
 ەنەسىنەن ايرىلعان،
 زارلاپ، بوزداپ قايرىلعان
 جەتىم بوتا كوردىڭ بە؟
 «قانداي بوتا؟» دەدىڭ بە؟
 اسپانداپ ۇشىپ اينالغان،
 تۇلكى كورسە، سايلانغان،
 تۇلكىسىن يەسى بايلانغان،
 قارا الا بارشىن بۇركىتىم،
 اسپانداپ ۇشىپ كەلدىڭ بە؟
 ەل شىندە بوزداغان،

شىكى دەرتىن قوزعاغان،
 بازارغا ساتىپ قويماغان،
 ەركى مەنەن تويماغان
 جەتىم بوتا كوردىڭ بە؟
 «نە ەتكەن بوتا؟» دەدىڭ بە؟
 شارىقتاغان كۇشىگەن،
 اسپاندى كەزگەن ءجۇرىسىڭ،
 تامام قۇستىڭ زورىسىڭ.
 ەل شىندە بوزداغان،
 شىكى دەرتىن قوزعاغان
 جەتىم بوتا كوردىڭ بە؟
 كۇندىز ۇشپاي، تۇندە ۇشقان،
 كوبەلەكپەنەن بىرگە ۇشقان
 كوزى قىزىل ۇكىسىڭ،
 تۇندەردە ۇشىپ كەلدىڭ بە؟
 ەنەسىنەن ايرىلغان،
 اققۇداي مويىنى قايرىلغان،
 كۇندىز - ءتۇنى زارلاغان،
 كوزىنەن جاسى پارلاغان.
 جەتىم بوتا كوردىڭ بە؟
 «نە ەتكەن بوتا؟» دەدىڭ بە؟ ...

* * *

ومىراۋى جاسقا مالىنىپ،
 كورىنگەن قۇسقا جالىنىپ،
 بوتاسىنا زار كۇيىپ،
 قايناغان شتە بار كۇيىن،

جەتكىز، دەپ جىلاپ تاپسىردى
كەمپىر مەن شالدىڭ ۇيىنە.
ۇشقان قۇس تا ايدى،
مويىندارى يىلە!
تاۋ مەن تاس تا كۇڭىرەندى
بوزىڭگەننىڭ كۇيىنە!

بوزىڭگەن ءسويتىپ زارلاپ، كورىنگەن قۇستان سۇراي
بەرىپتى. ەشپىرەۋىنەن جاۋاپ الا الماپتى. سودان كەيىن
بوزىڭگەن بوتام ولگەن ەكەن دەپ زارلايدى:
— مەن بوتامنان ايرىلغام،
قارايلاپ، مويىنى قايرىلغان،
ساعىنىپ، زارلاپ ەگىلگەن،
كوزىمنەن جاسىم توگىلگەن ...
نە جازىسىم بار ەدى؟!
ەكى كوزدى سەل الپ،
جىلاي، جىلاي شەل الپ،
تىلەك تىلەپ زارلاسام،
تىلەگىمدى بەرەر مە؟
بوتاقانىم كەلەر مە؟! — دەپ بوزداپ كەتە

بەرەدى.

كەرۋەنشىلەر ءبىر جەرگە مالدارىن تىنىقتىرىپ،
تويىندىرماققا توقتاپ، بەس-التى كۇن ەرۋ بولىپ جاتادى.
باغلانبايدىڭ ەكى ۇلى بار ەدى. بۇلار مال ساتىپ،
بازاردان قايتىپ كەلە جاتسا، بوزداعان بوزىڭگەننىڭ داۋىسىن
ەستىپ تانىدى. سوندا بۇلار: «بۇل قايدان ءجۇر؟ الدە
كەرۋەنگە ەرىپ كەتتى مە؟» دەپ ەكەۋى قورجىندارىن

جولداستارىنا بەرىپ بوزىڭگەندى نىزدەپ كەتەدى. بۇلار تالاي مالىدى ارالاپ ءجۇرىپ، اقىرىندا بوزىڭگەندى تابادى. «تۈيەنى ۇستاپ الپ جۇرە بەرەيسىك» دەپ ويلايدى دا: «قوي، مۇنىمىز ۇيات بولار! جاينى سۇرايىق» دەپ كەرۋەنشىلەرگە كەلەدى:

— اسسالاۋماعالايكۇم،
قونىپ جاتقان كەرۋەندەر!
التىن-كۇمىس تارتىنىپ،
اي تۈيىنە باردىڭىز،
ايغا سۇراۋ سالدىڭىز،
باعلانبايدىڭ بوزىڭگەننى
قايدا ساتىپ الدىڭىز؟
التىن-كۇمىس ارتتى ەكەن،
اي قىزارىپ باتتى ەكەن،
باعلانبايدىڭ ىڭگەننى
قانداي ادام ساتتى ەكەن؟
ءاي، جارقىتىق، بوزىڭگەن
قانداي بوتا تاپتى ەكەن؟
اناسىنان ايرىلىپ،
اداسقان قۇداي قايرىلىپ،
بوتاقانى ەڭىرەپ،
قايتىپ ءترى جاتتى ەكەن؟
باعلانباي دەگەن ادامنىڭ
بوزىڭگەنى بار ەدى،
ءبىر بوتاعا زار ەدى.
ويمالى، ءشايبى كىلەمدى

وڭداپ، سولداپ چاپتىرغان،
 جىبەكتەپ بۇيدا تاقىتىرغان،
 شىتىرما قازىق قاقىتىرغان،
 بوزىڭگەن بوتا تابار دەپ
 كەمپىر-شالعا باقتىرغان.
 باعلانبايدىڭ ئىڭگەنن
 قانداي ادام ساتىتىرغان؟
 اتنىڭ باسنى بۇرام با؟
 كەشكە دەيىن تۇرام با؟
 مىنگەن اتىم قاراكەر،
 ەرتەرەك بىزگە جاۋاپ بەر!
 سوزىمدى قابىل ئىڭىز،
 بۇل سوزىمە ئانىڭىز.
 ارتىنان خابار الەيىن،
 جەتى كۈن توقتاپ بەرىڭىز!
 ەلگە قاراي شابايىق،
 ساتقاندى نىزدەپ تابايىق،
 پۇلىڭدى الەپ بەرەيىك،
 بوزىڭگەندى الەپ قالايمىق! — دەيدى.

وعان كەرۋەن باسى ايتادى:
 — بىز تالاي ۇلكەن قالالارعا باردىق. قايتۇعا
 جاقىنداغاندا بىر قالادا بىرەۋ اكهلىپ ساتتى. الەپس ەدىلدا
 بەرىپ الدىق. ونداي بوتاسى بولسا، وبالەنا قالمايىق، ون
 كۈن توقتاپ جاتامىز. پۇلىن اكهپ بەرىپ، الەپ قالىڭىز.
 ون كۈننەن كەشەكسەڭىز كەتەپ قالامىز، وندا
 قالعانىڭىز، — دەيدى.

ەكى جىگىت سىدىرتىپ وتىرىپ، بەس كۈندە
كەمپىر-شالدىڭ ۋىيىنە كەلەدى. ولاردىڭ كەلە جاتقان-
كورىپ، كەمپىر - شال جاسىرىنىپ قالادى.
جىگىتتەر اۋىلغا كەلىپ:

— مىنگەن اتم قاراكەر،
كەلگەن جەرىم تالاي جەر،
بوزىڭگەندى سۇرايمىز،
كەمپىر - شال، شىعپ جاۋاپ بەر! —

دەيدى.

كەمپىر - شال شىقپايدى. ەكى قىز بالا شىعپ،
جىگىتتەرگە جاۋاپ بەرەدى:

— ادرا شىققان بادال ما؟!
مال - جانىڭىز امان با؟
سىزدەر سۇراپ تۇرعاندا،
ايتپاي تۇرار زامان با؟
اينالايمىن اعالار،
باسقا تۇسسە ەل قانشا؟
اي توبەدەن تولىپتى،
جىل مۇشەلى بولىپتى،
بوتالار ۋاعى جەتىپتى.
بوزىڭگەنى قۇرىسىن،
بوشالاپ قاشىپ كەتىپتى!
كەمپىر-شال نىزدەپ كەتىپتى،
تىگىزىپ جەرگە تاباندى.
كەمپىر مەن شال بار ما ەكەن،
ەترى كورەر بولار ما؟

ەكى جىگىت ويلايدى: «ەشكىم ساتپاعان ەكەن، ءوزى بوشالاپ كەتكەن ەكەن، كەرۋەنشىلەر ءبىزدى الداعان ەكەن. ەندى ءبىز بارعانشا كەرۋەندەر قاشىپ كەتەدى. ءبىز بارا المايتىن بولىدۇ!» دەپ قاپالانىپ تۇرادى. سول مەزگىلدە بوزىڭگەننىڭ بوتاسى، ەمىزىك ەمەتنى ۋاقتى بولىپ، بوزدايدى. بوتانىڭ داۋىسىن ەستىپ، ەكى قىزعا جىگىتتەردىڭ ايتقانى:

— ەنەسىنەن ايرىپ،
جاس بوتانى قىلدىڭ زار!
ەكى جەردە زارلاتقان
كەمپىر مەن شالدىڭ پەيلى تار.
ەستىلەدى زارلى ءۇن،
كۇڭىرەنگەن جەتمىمىز بوتام بار.
جەتمىمىز بوتام تىرى ەكەن.
قۇماندى جۇرەك جارلار!

مۇنى ەستىپ كەمپىر-شال وزدەرى شىعپ، ەكى جىگىتكە جالىنىپ: «ايىبىمىزدى كەشكىن!» دەپ، بار شىنىن ايتادى. جىگىتتەر ءمان - جايغا ءتۇسىنىپ، كەمپىر-شالدىڭ ايىبىن كەشەدى.

جىگىتتەر الپىس ءدىلدانى الپ، كۈن - ءتۇن قاتىپ، سىدىرتىپ بارسا كەرۋەندەر كوشۇگە قامدانىپ جاتىر ەكەن، ءدىلداسىن بەرىپ، تۇيەنى الپ كەلە جاتقاندا: «بوتام ءولى مە؟» دەپ بوزىڭگەننىڭ زارلاعانى:

— ورنىندالدى تىلەگىم،
قۇمانىپ كەلدە جۇرەگىم!
مەن بوتامنان ايرىلىپ،